

**Prof.dr Boro Tramošljanin, vanredni profesor Univerziteta u Banjoj Luci u penziji,
naučni savjetnik Evropskog defendologija centra Banja Luka**

Ličnost i socijalizacija

U etimološkom značenju te riječi termin ličnost potiče od latinske riječi „persona“ i Grčke riječi „prosopon“. Pored filozofije poseban prilog proučavanju ličnosti dali su antropologija, psihologija i sociologija. U kojoj mjeri je ličnost oduvijek bila predmet naučnog interesovanja ilustruju i raznovrsne teorije ličnosti kao što su: Frojdova psihoanalitička, Adlerova individualistička, Levinova teorija polja, Pavlovljeva refleksološka, personalistička, egzistencijalistička i marksistička teorija ličnosti. Složenost i dinamičku prirodu ličnosti verifikuju i brojne definicije ličnosti. Ovom prilikom ćemo apostrofirati tri reprezentativne definicije ličnosti.

Nikola Rot definiše ličnost : „...ličnost je jedinstvena organizacija osobina koja se formira uzajamnim djelovanjem organizma i socijalne sredine.“

Za Gordona Olporta: „...ličnost je dinamička organizacija onih psihofizičkih sistema unutar individue koji određuju njeno karakteristično ponašanje i njen karakterističan način mišljenja,.“

A Milan Tripković naglašava : „...ličnost je jedinstvena i dinamička cijelina relativno trajnih bioloških predispozicija, psihičkih karakteristika i društvenih komponenti koje se formiraju u procesu socijalizacije i personalizacije čime se pojedinac od biološke jedinice pretvara u društveno biće.“

Navedene definicije ličnosti impliciraju karakterologiju ličnosti sa njenim sledećim esencijalnim odlikama:

- a) Ličnost je višeslojna kategorija koncipirana od bioloških, socijalnih i kulturoloških elemenata,
- b) Ličnost je idiom, osoben i neponovljiv entitet čime se ukazuje na distinktivno svojstvo ličnosti,

- c) Ličnost je determinisana s jedne strane biološkim predispozicijama, a s druge strane društvenom sredinom,
- d) Ličnost se konstituše u jednom dugotrajnom procesu socijalizacije od starne odraslih članova društvene zajednice s ciljem da ona usvoji nova iskustva, znanja, vrijednosti, obrasce ponašanja što predstavlja temelj identiteta ličnosti u postojećem društvenom sistemu,
- e) Ličnost nije statička kategorija, već prije svega, dinamička cijelina podložna neprekidnim evolutivnim promjenama.

Pod socijalizacijom podrazumijevamo jedan dugotrajan, složen i odgovoran proces preoblikovanja djeteta kao biološke individue u ličnost. Konstitutivni dio socijalizacije je internalizacija vrijednosti, normi, obrazaca ponašanja i društvenih zahtijeva. Ona znači transformaciju vanjskih društvenih uticaja, zabrana, kazni, pohvala i nagrada u jedinstvenu unutrašnju psihološku prinudu pri čemu se pojedinac po nekakvom automatizmu, mehanički bez razmišljanja ponaša u skladu sa očekivanjima i zahtijevima društva. Zapravo svrha socijalizacije po riječima Eriha Froma je u formiranju „društvenog karaktera“ čija je uloga da „uobliči i kanališe ljudsku energiju u okviru postojećeg društva radi neprekidnog funkcionisanja samog društva“. Na tom konceptu socijalizacije će posebno insistirati i klasični funkcionalizam u sociologiji američkog sociologa Talkota Parsonsa. Socijalizacija se sa aspekta funkcionalističke sociologije tretira krajnje jednostrano i redukuje na indoktrinaciju. Osnovna funkcija indoktrinacije se sastoji u nametanju onih vrijednosti, normi i obrazaca ponašanja koji odgovaraju ideološkim i političkim potrebama datog društvenog sistema.

Kada je riječ o agensima socijalizacije u njih ubrajamo: porodicu, školu, mas-medije i društvene sisteme sa svojim ideologijama i vrijednostima.

Porodica ima kardinalnu ulogu u procesu socijalizacije. U njoj dijete uči da govori, stiče elementarne navike i norme ponašanja. Bez čega se socijalizacija ne bi mogla dalje nastaviti. Zato su mnogobrojni naučnici isticali nezamjenljivu ulogu porodice u procesu socijalizacije. Među njima posebno apostrofiramo Sigmunda Frojda. On je smatrao da porodica ima prioritarnu ulogu u procesu socijalizacije djeteta do pete godine života. Ako u tom vremenskom periodu

porodica ne odigra pozitivnu vaspitnu funkciju onda ni ostali agensi socijalizacije ne mogu kompenzirati nedostatak porodice.

Što se tiče vaspitne funkcije škole ona je svoje mjesto u Republici Srpskoj našla u zakonima o obrazovnim institucijama. U njima je škola definisana kao obrazovna i vaspitna institucija. Za sada u obrazovnom sistemu Republike Srpske postoji disonanca između obrazovne i vaspitne funkcije škole. U nastavnom procesu akcent se stavlja na obrazovnu komponentu, a vaspitna je ostavljena ad acta. Da kako da to vješto koristi ulica i svjedoci smo intenzivnog porasta maloljetničke delinkvencije, narkomanije, alkoholizma i vršnjačkog nasilja u školama.

Za socijalizaciju omladine vršnjačke grupe imaju primordijalno mjesto. One se često tretiraju kao „društvo u malom“. U njima mladi razvijaju svoje stavove i vrijednosne orijentire. Zatim u okviru njih ostvaruju i određene potrebe za putovanjem, participacijom u odlučivanju, ličnom afirmacijom, interakcijom i tolerancijom koja nam je u današnjem konfliktnom društvu potrebna kao nasušni hljeb.

Mas-mediji danas snažno utiču na socijalizaciju omladine. Sredstva masovnih komunikacija svojom destruktivnom funkcijom negativno utiču na socijalizaciju omladine. Umjesto poučnih emisija sa edukativnom konotacijom i obrazovnom funkcijom događa se obrnuto da se na televiziji građani prije svega informišu gdje su se dogodila ubistva, saobraćajne nesreće i kriminalne radnje. Društveni sistemi putem svoje ideologije i politike determinišu socijalizaciju pojedinca. To se jasno vidi kada uporedimo totalitarne i demokratske političke sisteme. Prvi emaniraju autoritarne ličnosti, koja je pokorna prema onima od kojih zavisi, a despotska u odnosu na one koji se nalaze ispod nje na hijerarhijskoj ljestvici društvene strukture. Ona je istovremeno rob i tiranin i pripada tipu sadomazohističke ličnosti. Nasuprot totalitarnih sistema, ličnosti demokratskih političkih sistema su autonomne, sklone toleranciji i solidarnosti prema drugim ljudima. Ovim putem se instalira ideja mutualizma imanentna demokratskom i humanom društvu. Ona je satkana u onoj čuvenoj sentenci koja glasi “ svi za jednog, jedan za sve.”